

SPORTİF AYDINLANMA (1)

Attila ERDEMLİ

Günümüzde genellikle Aydın Sorunu üstünde duruluyor. Bu günümüzde bir Aydınlanma Sorunu bulunduğunu gösterir. Çünkü Aydın, Aydınlanmanın bir sonucudur. Kuşkusuz Aydınlanma da yalnızca bu güne özgü bir sorun değil. İnsan'ın bulunduğu her yerde- belirtmeliyim, bazıları aydınlanmayı Avrupa Kültürünün dışında düşünmekte çok zorlanıyorlar- evet İnsan'ın bulunduğu her yerde Aydınlanma Sorunu da vardır. Bu sorun bir tür yazgı (kader) gibi, İnsanla birlikte gider. İnsan aydınlanmaya yönelir, fakat ilkel yan onu aşağıya çeker. Çağımız, özellikle Teknolojinin sunduğu rahatlıklar ile aydınlanmadan uzaklaşmanın büyük ve güçlü olanaklarına sahiptir. Bir başka deyişle günümüz İnsanı Aydın olabilmek için kendisiyle daha çok kavga vermek zorundadır.

Aydınlanmayla ilgili tarihsel arka yapıyı, gelişimi değişik yönelim ve uygulamalarıyla anlatmak yerine ilkin ve önemle bir konuda aydınlanmanın yararlı olacağı kanısındayım: Aydın ve Aydınlanma üstüne herkes bir şeyler söylüyor, ama ortada bazı eksikleri de bulunsa, açık, anlaşılır bir belirleme yok. Öyleyse ilkin bilmek gerekir. Aydınlanma Nedir?

"Aydınlanma Nedir? sorusunu Kant 1784 yılında sorar (2) ve yanıtını verir: "Aklını kullanacak ölçüde cesur olmak" Aydınlanmanın sav sözü (sloganı) durumundaki u yargı iki bölümden oluşmaktadır: "Aklını Kullanmak ve Cesur Olmak. Akıl doğru ile yanlış ayırtetmek üzere sahiboldüğümüz en önemli güç olduğundan, Aklını Kullanmak önerilmektedir. Ne var ki, burada kullanılması önerilen Akıl, olayın sürüp-gidişine katılmış, orada işleyen akıl değildir; durup-düşünen, bütünü gören ve onu değişik bakımlardan değerlendiren akıldır. (3). İnsan olaylara, özellikle rahat, yormayan, keyf verici,

* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Beyazıt - İSTANBUL

eğlendirici olaylara kendisini öylesine kolaylıkla bırakır ki, bir zaman sonra bu onun yaşama biçimi olur. (4) İşte burada durup, bütünü görüp değerlendirmek, olayların akışına kapılmış aklı oradan çekip, doğru kullanmak ile cesur olmayı, güçlü olmayı gerektirir. Doğru kararlar aldıktan sonra kararlara uygun etkinliklerde de cesaret gerekecektir. Aydınlanmanın bu yanına biraz sonra değineceğim.

Aydınlanma konusunda daha öteye gitmeden önce biraz durup, bu anlatılanları bir örnekle pekiştirmekte yarar var: Günümüzde pek çok İnsan Spor Olaylarını televizyondan izlemektedir. Ne denli büyük olurlarsa olsunlar, Spor Alanlarının sınırlı sayıda izleyici alması ve daha bir çok étmenle büyük çoğunluk televizyona yönelmektedir. Diyelim ki, Televizyonda bir Futbol karşılaşması izlenecek. Karşılaşma başlamadan önce televizyon karşısında rahat bir yere oturuyoruz; çaydan, yüksek alkollü içkilere dek uzanan çeşitlilikten bir seçim yapıyoruz; içeceğe göre yiyecek hazırlıyoruz, karşılaşma öncesinde, sırasında ve sonrasındaki reklamlar da bu seçimleri yönlendiriyorlar. Sonunda karşılaşma başlar. Bir yandan izler, bir yandan da yer, içeriz. Karşılaşma bir biçimde biter. Çok zaman alışılmış deyimle "Maç Muhabbeti" başlar, elbette yeme-içme arada da sürer. Bütün bu coşkulu, gerilimli süreç sonunda, yenilen ve içilenlerin de etkisiyle yorgun düşülmüştür, yatılır. Bu yaşantılar öbeği pek çok kişi için olağandır, alışılmıştır, hattta özlenir, beklenir. Şimdi şöyle düşünelim: Birey karşılaşma bittikten, gerektiğince yenilip, içildikten sonra dönüp bu yaşantılar öbeğine baksa ve dese ki, "Karşılaşmayı izledik, yedik, içtik, gönlümüzce eğlendik, fakat çok da hareketsiz kaldık. Haydi biz de spor yapalım! En azından yürüyelim!" Kuşkusuz ona hemen karşı çıkanlar, böyle bir şeyi gereksiz bulanlar, dahası böyle bir tavırla alay edenler olacaktır. O , bütün bunlara karşın **Doğru Olan** uyarınca giyinip, belli bir hızla, düzenli olarak yarım saat veya bir saat keyifli bir yürüyüş yapacak olursa, işte bu bir **aydınlanma tavrıdır**. Eğer O da aklını, kendisini kandırarak biçimde, yani aklını olayın akışına bırakarak kullansaydı rahat, hareketi az, lemesi-içmesi bol durumu sürdürecektir. Gerekecekler yaratacağı. Aydınlanmada aklın cesurca kullanılmasa, Aklın doğru olanı bulup, gösterecek biçimde kullanılmalıdır.

Bir durumu öncelikle açık kılmak gerekiyor: Bir Felsefe Anlayışı veya bir Yaşama Tutumu olarak önemli ölçüde akla dayanan Aydınlanma, Akılcı (Rationalist) bir görüş değildir. Ayrı deyişle Aydınlanma doğru olanın yalnızca a-

kılla bulunacağını savunmaz. Aydınlanma için akıl çok önemlidir, fakat biricik değildir. Akıl yanında insan'ın sahibolduğu diğer güçleri de işe karıştırmak gerekmektedir.

"Aklını Kullan!", "Akıllı kullanmak önemlidir!", "Doğru, Akla başvurmadan bulunmaz!", "Mutlaka aklımızı kullanmalıyız!" Bu tür yargılarla pek sık karşılaşırız. Dahası biz bu tür yargıları verir, kullanırız. Fakat bir durum hep karanlıkta kalır: Doğruyu bulmak için aklımızı nasıl kullanacağız? Akıl durduğu yerde, kendi başına hiç bir iş yapmaz. Akıl insanın sahibolduğu en önemli ve güçlü olanaklardan biridir. Her olanak gibi onun da ortaya çıkması, somutlaşması, gelişmesi için, bunu gerektiren, aklın yöneleceği bir şeyin bulunması zorunludur. Akıllı harekete getiren, geliştiren şey Sorun'dur. Eğer bir yerde sorun varsa akla orada iş düşer. Eğer bir bağlamda sorun görülüyorsa, işleyen bir akıl orada sorunsal olanı bulup, çıkartır. Akıl sorunla işler, etkinlik gösterir, fakat hiç bir akıl bir başına ne soruna yönelir, ne de sorunsal olanı ortaya çıkartır. Burada yine biraz önceki örneğe dönelim: Yeyip-içerek televizyondaki futbol karşılaşmasını izleyenler, hoşça zaman geçirmiş, eğlenmişlerdi. Fakat aynı durum sürdürmeleri onlar için zararlıydı. İşte bu zararlı olma bir Sorun-Durumu'dur. Neyin zararlı olduğuna akıl kendi başına karar vermez. Aynı deyişle, oradaki Sorun-Durumu'nu görüp, saptayabilmesi için aklın başka bilgilerle donanmış olması gerekmektedir. Yalnızca oradaki Sorun-Durumu'nu saptayacak bilgiler de yetmez, aklın çözüme ilişkin bilgilere, tutamlara da sahibolması gerekir. Ancak o zaman bir çözüm önerisinde bulunur akıl. Aydınlanma için çözüm Önerisinde bulunmak da yetmez, Aklın buyruğuna uygun eyleme girmek gerekir." Aydınlanma için yalnızca akıl ile Doğru Olan'ı bulmuş olmak yeterli değildir. Kişi aklın bulduğu doğrular uyarınca eyleme girmiyorsa, doğru olanı bilmesine karşın, yanlış yapmayı sürdürüyor demektir. Eylemde somutlaşmayan Aydınlanma, aydınlanma olmaz.(5) Örnekte o nedenle yürüyüşe giden aydınlanmacı bir tavra girmektedir.

Gerek belirlemek, gerekse de önermek için aklın belli bilgilere sahibolması gerekmektedir. Değilse, akıl kendi başına hiç bir şey yapmamaktadır. Öyleyse Salt Aydınlanma olamaz: Aydınlanma ancak belli bir bilinç uyarınca gerçekleşir. Bu bilinç de belli bilgiler hevengidir. Aydınlanmada en önemlisi bireye içkin olan Özel Bilinç'tir. Bu tek yanlı değil, bireyin bütünlüğün ilişkin bir bilinçtir. Burada ilginç bir durumla kar-

şlaşmaktayız: Bir sorun-Durumu karşısında bireyin aklını kullanarak karar vermesini sağlayacak bilinci de bir Yaşama Anlayışından, bir Dünya Görüşünden alınan etkiler uyarınca ortaya çıkar. (6) Bu durumu yine yukarıdaki örnek uyarınca ele alalım: Yemeli-içmeli futbol karşılaşmasını izleme ile ortaya çıkan Sorun-Durumu'nu görmek ve ona çözüm olarak Spor yapmayı önermek belli beden ve sağlık bilgileri uyarınca gerçekleşir. Sağlıklı olmak, bedenini zinde tutmak için yürüyen, koşan, oynayan, yani Spor yapan pek çok İnsan vardır. Fakat Spor sağlıklı olmak için yapılmaz. Spor başarılı olmak için de yapılmaz. Spor para kazanmak, ün ve ünvan sağlamak için de yapılmaz. Spor rekor kırmak, birinci gelmek, şampiyon olmak için de yapılmaz. **Spor spor için yapılır.** Bu durumda Spor, Spor'un Genel-eğer ilkeleri uyarınca Spor yapmaktan zevk alındığı için ve Spor dediğimiz Oyun'a katılmak için yapılır. Spor böyle, gerektiği gibi yapıldığında sağlık da, başarı da, diğerleri de kendiliğinden gelecektir. Bunlar Spor yapmanın olağan sonuçlarıdır. Eğer bir eylemin olağan sonuçlarından irini veya bir kaçını amaç bilerek o eyleme girilirse, eylem yozlaştırılır, bozulur. Sporu, kendisinden başka hangi amaç için yaparsak yapalım, bu bir tür gizli profesyonellik olur. Eğer Sporu Spor için yapmazsak onu ilkin kendi varlığımızda öldürmüş oluruz. Şimdi örneğimize bir daha bakalım: Keyifle bir futbol karşılaşması izledikten sonra, düşünüp, karar veren ve yürümeye çıkan ya da çıkanlar aydınlanmacı bir tavır içinde dirler. Burada iki tutum söz konusudur. İlkin Sağlığını gözetereke yürüyüş yapılmaktadır. Bu spor değildir, sindirim amaçlı bir etkinliktir. Fakat yine de oturup, kalmaktan daha iyidir ve İnsan'a daha yararlıdır. Bu etkinliğin Spor olabilmesi için genel-geçer ilkeler uyarınca yapılması, sporla ilgili bir Dünya Görüşü ve Yaşama Anlaşımı uyarınca gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Böylece ilkin bireyin kendi sportif yanını bilmesi gerekir; sonra yapabileceği sporlar arasından hangisini seviyorsa, hangisini başarılı olabiliyorsa, hangisi ona haz veriyorsa, ona yönelmesi gerekir; gününün belli saatlerini o spora ayırması, yaşamasını ona göre düzenlemesi gerekir. Bir kez veya düzensizce, arada bir biraz sporla uğraşmak, Spor Yapmak değildir. Düzenli, sürekli yapıldığında birey Spor Yapmaktadır. Burada Aydınlanma ile Spor arasında önemli bir koşutluk ortaya çıkar: Aydınlanma da bir kez olmaz. Ayrı deyişle aklın bir kez veya bir dönem doğru kullanımı ve ona uygun yaşama yetmez. Aydınlanma bir süreçtir ve İnsan yaşamının bir döneminden sonra bütününe yayılması gerekir. Bunu birazdan, Aydınlanmanın belli başlı yanlarına de-

ğınırken yeniden ele alacağım.

Şimdi Sporun genel geçer ilkelerine kısaca değinmek istiyorum: Bu ilkeler, bir Dünya Görüşü ve Yaşama Anlayışı olan Olimpizm tarafından belirlenirler, fakat Spora dışardan verilmezler, bunlar sporun yapısında zaten bulunan ve oradan çıkartılan ilkelerdir. İlkın bireyin kendisindeki Spor Yapan İnsan'ı, ayrı deyişle kendi sportif yanını bir ölçüde de olsa tanıması gerekmektedir. Spor yaptıkça o insanı daha çok tanıyacaktır.

Daha sonra "Mükemmelleşme" önemli bir ilke olarak karşımıza çıkar. Ancak tanıdığımız bildiğimiz ve süreklıce kendisiyle ilgilendiğimiz bir şeyi süreklıce yetkin ve yeterli kılabılırız. Sporun bir yaşama biçimi olarak İnsan yaşamına katılmasının büyük önemi de buradadır. İnsanın kendi çabalarıyla kendisini aşmasından daha derin bir mutluluğu verecek başka hangi eylemi vardır? Aynı çizgide Sportif Erdemler de yaşamamızda yerlerini alırlar. Bunlar hoşgörü, dayanışma, yardımseverlik, dürüstlük, dostluk, kadeşlik evrenselliştir ve mücadelecilik olarak belirlenir. Böyle spor yapan biri, o sırada dünyada aynı ilkeler uyarınca Spor yapan tüm insanlarla aynı çizgide, aynı ortak yaşama içindedir. Burada Olimpizmin bir başka yanı kendisini göstermektedir: Olimpizm bireyin kendisini her türlü renk, dil, kültür, din, ırk, politika vb. üstünde görmesi; her türlü gelip-geçici olanın üstüne yükselmesi; bir tür yücelme ve soyluluk kazanması; tüm insanlarla ve daha ötede genelgeçer bir İnsanlık Ülküsü uyarınca yaşaması ve bu yaşamının gereklerini süreklıce yerine getirmesidir. İşte, belirlemeye çalıştığım bütün b özellikleri içeren bir yaşamaya, özü gereği oyun olan ve **Spor** adı verilen eylem bütünlüğü içinde ulaşılmaktadır. Spor yapan insan **kendisi olan** insandır. Böylece gerektiği gibi yapıldığında bütün bu özellikler kendiliğinden belirir, ortaya çıkar ve gelişirler. Spor bir başka amaç için yapıldığında bu, yalnızca o amaç gözetildiğinden diğeri bütün özellikler dışlanmış olur. Doğru uygulanmayan profesyonelliğın spora, sporcuya ve izleyene verdiği büyük zararın en önemli kaynağıdır bu durum.

Burada Sportif Aydınlanmayı daha iyi görebilmek için Aydınlanma ve Spor ilişkisine, Aydınlanmanın belli başlı yanları açısından bakalım.(7)

Aydınlanma Bir Yaşama Biçimidir.

Aydınlanmanın, bireyin yaşamına, yaşamasının bir özelliği, bir yanı olarak katılması gerekmektedir. İnsan tek yanlı bir varlık değildir. Her insan bireyi değışik yaşama bağlamlarının bir bütünlüğüdür. Yaşamasını tek veya bir, iki

bağlama indirmek, bir insana yapılabilecek haksızlıkların en büyüğüdür. İnsan bir olanaklar bütünlüğüdür. Çok bağımlı yaşama bu olanaklarla gerçekleşir. Fakat olanakların da somutlaştırılması gerekir. Çok yönlü yaşama olanaklarından hangisi kımıldatılıp, gerçekleştirilirse, o bireyin yaşamına katılmış olur. Ne var ki, bu gerçekleşme bireyin yaşamının diğer yanlarıyla da doğrudan, dolaylı etkileşim içindedir. İnsan yaşamının bütünlüğünü kuran da budur.

Sahiboldüğümüz olanaklardan biri olan Aydınlanma, İnsan yaşamında yalnızca bir kez gerçekleşmez. Aydınlanma bir süreçtir. Orada her atılım bir öncekiyle beslenir, bir öncekinden güç alır, onunla çoğalır. Bu bakımdan Aydınlanma yinelemeyi değil, gelişmeyi, aydınlığını artırmayı içeren bir süreçtir, fakat hiç bir zaman taşınması gereken ağır bir yük değildir. Tersine, İnsan o süreçte bulup keşfetmenin, yapıp yaratmanın, olumlu atılımların içinde özgürlüğü ve mutluluğu yaşar. İnsanın başlangıçta az ya da çok zorlanması olağandır. Sahiboldüğümüz hangi olanak kendiliğinden, kolayca ortaya çıkıyor? Fakat bir zaman sonra, onunla yaşar olunca, vazgeçilmez olur.

Burada bu soruyu sormak gerekir: Nerede ve hangi konuda aydınlanacağız? Soruna birazdan "Aydınlanma İnsanın Aklını kullanarak Yaşamadır" bölümünde daha geniş değineceğim. Burada yalnızca şunu söylemek istiyorum: Parça aydınlanma olamaz; ne süreç olarak, yani yaşamının bir bölümünü aydın olarak geçireceğim, sonra aydın yaşamayı bırakacağım, bu olamaz; ne de bir tek konuda aydın, fakat diğerlerinde öylesine yaşama olamaz. Aydınlanma bütündür. Sürekli ve İnsanın tüm yaşama bağlamlarında gerçekleşir.

Spor da bir Yaşama Biçimidir. Spor İnsanın sahiboluğu olanaklardan biridir. Her İnsanın yapabileceği, başarabileceği bir sportif etkinlik vardır. Ayrı deyişle her birimizde bir spor yapan İnsan bulunmaktadır. Önemli olan bu İnsanın uyandırılması, spor yapma olanağımızın somutlaştırılmasıdır. Her birimizin bir sportif yanı olması, her birimiz içimizde bir şampiyon taşıyoruz anlamına gelmez. Şampiyon olmak, rekorlar kırmak vb. daha özelleşmiş bir durumdur. Ostrand'ın "Şampiyon olmak istiyorsanız annenizi, babanızı iyi seçin" sözünde değindiği gibi, sporda üstün başarı -bu her alanda geçerlidir- genetik ber temele dayanır. (8) Durumun böyle olması, her İnsanın Spor yapma olanağını hiçbir zaman ortadan kaldırmaz, hatta zorunlu kılar. Çünkü Şampiyonların ortaya çıkabilmesi için büyük çoğunluğun spor yapması önem-

lidir (9). Buradan hareketle "Herkesin Spor yapması, toplumda şampiyonların ortaya çıkması içindir" biçimindeki bir yargı, kesinlikle yanlıştır. Önemli olan her insanın, kendi sportif yanını görmesi ve onu somutlaştırmasıdır.

Kendinde bulunan Spor yapan İnsan'ı keşfeden kişi onu ortaya çıkarttıkça hem etkinlik kazanacak, hem yaşamasının diğer yanları bundan etkilenecek ve hem de yeni bir eylem alanı ile yeni bir yaratıcılık, sevinç, mutluluk, özgürlük olanağı elde edecek ve yaşamı zenginleşecektir. Gerçek zenginlik, bir insanın yaşamasının zenginleşmesidir. Dolayısıyla, gerçek zenginlik bize içkindir. Aydınlanma onu keşfedip, geliştirmeye dayanır. Sportif Aydınlanma da temelini burada, Ben'deki Spor Yapan İnsan'ı bulup, onunla yaşamaya başlamamda, bulmaktadır. **Herkes için Spor** kavramının işlevi ve önemi de buradadır.

"Ben bir zamanlar Spor yapmıştım" anlayışı, Sportif Aydınlanma bakımından geçerli değildir. Spor beşikten mezara dek yapılıır. Sporun İnsan yaşamına katılması hem zaman bakımından ve hem de yaşamayla bütünleşmesi bakımından süreklilik ister. Bunun böyle olabilmesi için de Sporun rastgele yapılmaması gerekmektedir. Spor ancak belli bir dünya görüşü ve yaşama anlayışı uyarınca yapıldığında tam olarak gerçekleşir. Sportif Aydınlanma da buraya bağlıdır.

Burada bir konuya değinip, geçmek istiyorum: bütün bunlar ve diğer anlatacaklarım için doğru-dürüst bir Spor Eğitimi zorunludur.(10)

Aydınlanma Bireyseldir.

Toplumsal veya bir topluluğa özgü Aydınlanma olmaz. Belli bir topluluk içinde bile olsa, Aydınlanma bireyseldir, herkes kendi başına ve kendisine göre aydınlanır. Toplum olarak veya toplumca aydınlanmada da aynı durum; Aydınlanma tutumunun tek tek bireylere yaygınlaşması söz konusudur. Öyleyse esas bireyin aydınlanmasıdır. Çünkü Aydınlanma bireye özgüdür. Bu yolda kimse kimseyi zorla yadilatamaz, ancak bireyin aydınlanmasına yardımcı olunabilir.

Kimse, bir başkası için aydınlanamaz. Her İnsan yalnızca kendisi için aydınlanabilir. Bu nedenle her insanın aydınlanmayı kendisinin, kendisi için istemesi ve kendisinde yine kendisinin gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çünkü Aydınlanma insanın kendi bireyliğine (individuum) dayanmaktadır. Bireyliğini, yani içindeki insanı, taşıdığı Ben'i keşfetmesiyle Aydınlanma en

sağlam temelini bulur ve o temel üzerine gelişir.

Spor da bireyseldir. Spor her İnsan kendisi için yapar. Ancak kendisi için yaptığında onu geliştirmekten, oradaki başarılarından yapıcı ve yaratıcı etkinliğinden zevk alır, mutlu olur ve bu güç, spordan yaşamasının her yanına doğrudan, dolaylı etkilerle yayılır. Sporun sürekliliği ancak bireyin sporu kendisi için yapmasıyla olasıdır. Bir başka şey veya bir başkası için spor yapan, sporcu davranışlarından çok çabuk sapabilir. Profesyonelliğin spora getirdiği en büyük tehlike budur. Böyle bir tehlikenin hangi boyutlara ulaştığını görüyoruz. Yine de okullarımızda Spor adına yapılan eğitim bu tehlikeli çizginin dışına çıkmak bir yana, sanki spor buymuş gibi sürmektedir.

Sporun da bireysel olması takım sporları için bir engel değil, tersine önemli bir dayanaktır. Bireysel olmak ile, bencil olam karıştırılmamalıdır. İnsan aynı zamanda toplumsal bir varlıktır. İnsanın dayanışma ve paylaşma bilinç ve duygusu ile gelişen bir spor etkinliği takımın başarısı için kaçınılmazdır. Aydınlanma da bireyseldir, fakat bu başkalarına kapısını kapamak anlamına gelmez. Tersine İnsan kendisi olduğu oranda başkalarına açılabilir ve onlarla sağlıklı ilişkilere ve ortak çalışmalara girebilir. Aynı durum Spor içi de geçerlidir.

Aydınlanma İnsanın Aklını kullanarak Yaşamadır

Aydınlanma aklın kılavuzluğunda yapılmaktadır. Çünkü Akıl, bireyi bağımlı kılan, bireye egemen olan tüm durumlar karşısında hem onların ne olduğunu tanımada, hem de onlar karşısında ne yapacağını belirlemede İnsanın tek gücüdür. Diğer yandan, aydınlanmanın en temel dayanağı olan bireyin kendisini tanımasında; bireyin özgün varlığını keşfetmesinde; kendisine içkin Ben'i (11) kavramasında ve onda varolan olanakların somutlaştırılmasında yine akıl iş başındadır.

Tek bir durum veya sorun karşısında aydınlanma olmaz. Az önce dediğim gibi parça aydınlanma veya azıcık aydın olmaz. Yaşamının bütününe yayılmayan Aydınlanma eksiktir, güdüktür; İnsanı aksatır; zaman içinde yitip, gitme tehlikesini yaratır. Alışlagelmiş deyimle, Yarı Aydın, aydın değildir. Dahası aydın gibi görüldüğü için tehlikelidir.

Aydınlanmanın birey yaşamının her yanında birden başlaması düşünülemez. Aydınlanma bir yerde başlar ve oradan gelişerek yayılır. Aydınlanmayı böyle gelişen ve derinleşen bir sürece sokmada İnsana yine doğru işleyen bir akıl gerekmektedir.

Sporda da İnsana aklının kılavuzluğu gerekir.

Sporu yalnızca bir beden olayı olarak gören yanlış bir anlayış vardır. Bu anlayışı yalnızca bizim toplumumuza maalemk doğru olmaz. Spor Tarihi boyunca bu anlayışa sık sık rastlarız. (12) Batı Düşünce Tarihinde bu anlayışa ilk karşı çıkış Antik Yunan Dünyasında ortaya çıkar, fakat kaba beden etkinliğine dönüş de yine Antik Yunan Dünyasında olur. Olimpiyat Oyunlarının yasaklanmasının önemli nedenlerinden biri de budur. (13) Spor ne zaman yalnızca beden bir etkinliği olarak görüldüyse, orada yozlaşmış zararlı olmuş ve birey gibi toplumu da olumsuz yönde etkilemiştir.

Spor için de gerekli olan bireyin kendi sportif yanını bilmesi akılla olacaktır. Ne bir başkasını, ne de içimdeki herhangi bir İnsanı akıl olmadan tanıyamam. Dolayısıyla içimdeki Spor Yapan İnsan'ı tanımak için de akıl gerekmektedir. Tanıdığım sportif yanının geliştirilmesi, yönlendirilmesi ve yönetilmesi için de akıl gerekmektedir.

Aklın bulunmadığı yerde Ahlaktan söz edilemez. Aklın yönetmediği bir bedeni duygulanımlar yönlendirir. Böylece beden hareketleri **Sportif Erdemlere** göre değil, hiddetlere, kinlere, düşmanlıklara, garezlere, hırslara, yükselme tutkusuna, kazanç tutkusuna, ün tutkusuna göre yönlendirilir. Böylece yüce değerlere göre gerçekleştirilen bir etkinlik biter, ilkel zevkleri tatlıran barbarca bir çekişme başlar.

Aydınlanmanın en büyük düşmanı duygulanımlardır. Çünkü Duygulanımlar İnsanın ilkel yanıdır. Akıl bu ilkel yanı, uygar yanımızla denetler, engeller, ortaya çıkırtmaz, fakat ortadan kaldıramaz. Bu nedenle aklın sürekli uyanık olması gerekir. Bu nedenle uygar yanımızın gelişmesi olan Aydınlanmanın durmadan ilerlemesi gerekir. Spor gerek kuralları, gerek kurallara uygun etkinlikleri istemesi, gerekse de bu kurallardan gelişen yaşama anlayışı ve dünya görüşü ile İnsanın ilkel yanı karşısında egemenliğini ve yükselişini sağlar. Sportif Aydınlanma buradadır. Bu bakımdan Sportif Erdem (Fair Play) (14) ile Sportif Aydınlanma arasında bozulmaz bir koşutluk (paralellik) bulunmaktadır. Aydınlanmanın bulunmadığı yerde Erdem yoktur. Aydınlanma Erdemlerin de ortaya çıkmasını sağlar ve birlikte gelişirler. Bu da Akılla olur. İnsanın bu duruma gelmesi hiç de kolay değildir. İşte Akılcı Spor Eğitiminin büyük önemi de burada ortaya çıkar.

Aydınlanma İnsanın Kendisiyle Bütünleşmesidir

"Kendisiyle Bütünleşmek" sözü bireyin kendisine kapanık veya kendisini

dışa kapayarak yaşamasını düşündürebilir, fakat söylenmek istenen bu değildir. "Bütünleşme" bireyin eylemlerinde kendisi olması; bir başkasına, başkalarına bağlanarak ve onlara göre yaşamamasıdır. "Herhangi bir yetkeye bağımlı yaşayanlar kendi benliklerinden üstün tuttıkları bir güç uyarınca eylemlerini ne denli rationalize ederlerse etsinler, kendileri olarak davranmamaktadırlar. İnsanın kendisine bağımlı yaşaması, ortaya çıkartılmayı, geliştirilmeyi bekleyen kendi güçlerine göre, becerilerine yani, İnsani yapıcı-yaratıcı yapacak yanlarına göre yaşamasıdır". (15) Aynı deyişle, bireyin özgün varlığı ya da kendisine içkin "Ben" uyarınca yaşamasıdır.

Aydınlanma en güçlü soluşunu, en büyük atılımını bireyin yapıcı-yaratıcı eylemlerinde bulur. Orada birey aynı zamanda kendisine özgü davranmayı, güveni, sevinci, ayırım gözetmeyen, yapıcı-yaratıcı eleştiri ile iyi ve güzel olana daha çok ulaşmayı, özgürlüğü yaşar. Bu kendisini artıran bir yaşamadır ve birey yaşamının diğer yanlarını da etkiler. Nietzsche "zevk sonsuzluk ister" diyor. Sevinç, mutluluk özellikle bireyin öz varlığına dayanan etkinliklerde ortaya çıkıyorsa, sonsuzluğa atılmak için yapıcı-yaratıcı etkinliklere yükleneyecektir. Aydınlanmada bu bakımdan **mükemmelleşmeye** dönüktür.

Öz varlığımız ya da bize içkin "Ben" uyarınca yaşamak, İnsanın kendisini kendisinden yaratarak yaşaması, çağımızda büyük güçlerle donanmış zorlu bir soruna sağlam bir çözüm getirmektedir. Bu sanayi devrimi ile yeni ve verimli bir gelişme ortamı bulmuş ve günümüze uzanan süreçte çok yönlü güçler kazanarak İnsan yaşamını eline geçirmiş olan **Yabancılaşma** Sorunudur. Günümüzde Aydın ve Aydınlanma sorununun ortaya çıkmasının önemli nedenlerinden biri de yabancılaşmadır. "İnsan kendisiyle bütünleştiği, kendisine dayandığı bir yaşamada kendisine yabancı değildir. Çünkü ne dışındaki yetkeler tarafından yönlendirilmekte, onlara göre eylemekte, ne de kendi içinde bulunan ama yönlendirisi kişiyi kendisiyle bütünleşmekten alıkoyan, yetkinleşme olgunlaşma çizgisinde eylemleri boşandırmayan iç güçlere uygun davranmaktadır... Yabancılaşma Aydınlanmanın bulunmadığı yerde vardır. Aydınlanma durduğu zamanlarda otomatlaşma başlamıştır. Gelişme tıkanmıştır..."(16)

Athletae proprium es, se ipse noscere, ducere et vincere Coubertin'in de kullandığı bir Latin Savsözü (Sloganı) böyle diyor: Sporcunun temel özelliği kendini bilmek, kendini yönetmek ve kendini aşmaktır.(17) Spor insanın özgün yaşamlarından biridir. Orada İnsan kendi kendisiyle başbaşadı. Her öz-

gün yaşamada olduğu gibi, sporda da İnsan daha çok kendi kendisiyle uğraşır ve kendisini yaratarak, artırarak aşar. Sporun özünde bulunan ve Olimpizmin temel ilkelerinden, sportif erdemlerden biri olan mükemmleşme böyle ortaya çıkar. Bu aynı zamanda sporcunun öz güvenini geliştirmesini, ne yaptığını ve yapacağını bilerek yaşamasını, eleştirel tavrını ve olumlu atılımlarını da birlikte getirir. Bu **Güçlü İnsandır**. Bu herhangi bir biçimde yaşayan İnsan değildir.

Aydınlanma Gerçekçi Olmaktır

Gerçek Olan'a dayanan "...hayal, kuruntu, gerçek dışı tasarımlara yüzvermeyen, <<Olan>> üstüne düşünüp, kararlar alan, böylece ne yapması gerektiğini bilen ve ona göre eyleyen İnsan gerçekçidir. İnsan gerçeğe bağlandığı ölçüde aydınlık bir tutumu sürdürebilir. Değilse ne gelişmeden, ne etkinlikten, ne yapıcı ve yaratıcı eylemlerden, ne İnsanın kendisiyle bütünleşmesinden ve ne de özgürlükten söz edilebilir. Gerçekçilik bir başka yanılla İnsanın karşısına çıkan her durum karşısında, onu tanıyıp, bilmek ve onunla ilgili yargıya varırken... aklının buyurduğuna uymada ortaya çıkar." (18) Ayır deyişle Gerçekçi olmak yalnızca kendimize değil, dışımıza, kısaca tüm yaşamamıza ilişkindir. Gerçekçi tavırdan sapma durumunda, ne denli akılcı olursak olalım, aydınlanmadan uzaklaşırız. Kişi istediğinde okullar bitirmiş, kitaplar okumuş ve okuyor olsun, eğer olan üstüne doğru dürüst düşünemiyorsa, düşünme bile, varlığı doğru yargılar uyarınca yapması gerekeni yapmıyorsa, Aydın değildir.

Spor insanın gerçekle adeta yoğrulduğu eylem alanlarından biridir. Orada bireyin ilkin kendi sportif gerçeğini görmesi, bilmesi gerekmektedir. Özenmelerle, ham hayallerle spor olmaz. Sportif bakımdan "Kendini Bilmek" gerçekçiliktir. Fakat sporda bireyin dışında da çok yönlü bir gerçeklik vardır. Spor Etkinliği için bu gerçekliğin de iyi bilinmesi gerekmektedir. Spordaki **Başarı** -bu sözü bilinen anlamdan çok, burada anlatmaya çalıştığım düzeyde kullanıyorum- bu bilmelere ve ona uygun olanı etkinliği gerçekleştirmeye bağlıdır. Bu ise **Sportif Yaratıcılıktır**. Sportif başarı ile Sportif Yaratıcılık arasında yalnızca bazı küçük ayrılıklar dışında büyük bir örtüşme bulunmaktadır. Öte yandan, Yaratıcılığın bulunduğu yerde Aydınlanmanın bir çok özelliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Aydınlanma Etkinliktir

Edilginlik genellikle iki biçimde görülür: Bir düşüncenin veya isteğin gerektirdiği etkinliğe girmemek ve Yinelemek. Birincisi açık, bu nedenle ikinci üstünde durmak istiyorum. Yinelemek yeni bir şey yapmamak demektir. Yinelemek yaratıcı tavırla bağdaşmaz. Oysa Aydınlanma yinelemeye değil, yaratıcı atılıma dayanmaktadır." Aydınlanmada yinelenen aydınlanmadır" (19)

Sporda yineleme gerilemedir. Sportif Etkinliğin sürekli olması gerekir. Bu i-çimizdeki spor yapan İnsanın durmadan somutlaştırılması, gerçekleştirilmesi, bilinmeyen yanlarının ortaya çıkartılmasıdır. Aynı deyişle, Sportif bakımdan kendimizi süreklince aşmamız, artırmamızdır.

Burada şu sorulacaktır: Yaşlılığa dönüşle birlikte yine aynı atılımcı yaşama sürdürülebilecek midir? Kuşkusuz hayır. Fakat insanın her yaşta kensinde gerçekleştireceği bir şeyler vardır. Önemli olan da bunların ortaya çıkartılmasıdır. Bu insan yaşamının bütün yanları gibi, sportif bakımdan da çok olasıdır. Hatta sporda bunun gerçekleştirilmesi, yaşamamızın diğer yanlarını da güçle etkileyecektir. Böylece İnsan daha açık ufuklu, daha hoşgörülü, daha olumlu, yapıcı-yaratıcı bir yaşama ulaşacaktır. Aydınlanmanın amacı da böyle bir yaşamdır.

Aydınlanma Yetkinleşme, Olgunlaşmadır.

Olanı sürdüren yinelemeci bir yaşamaya girmiştir. Kabullenmek gereki, böyle yaşamak kolaydır, ralattır. Özellikle yoğun uğraş verilmiş ve belli başarılar elde edilmiş bir dönemin ardından, belli değerler, belli bir yaşama biçimi, küçük değişikliklerle avunan bir yaşama çok kişiye çekici gelir. İşte bu Aydınlanmanın durduğu zamandır. Kişi kendisini artıracağı yerde, azaltmaktadır. **Aydınlanmış Olmak** yetmez, önemli olan **Aydınlanmakta Olmak**'tır. Aydınlanmakta Olmak bir İnsanın kendi sonsuzluğuna doğru yürümesiyle olur. Bu da bir yetkinleşme, olgunlaşma, mükemmelleşme sürecidir. İnsan Varlığının her yanında olduğu gibi, Sportif Yanında da etkin geçen her gün bir yetkinleşme aşamasıdır. Bu tümüyle bireyin kendisine bağlıdır. Özellikle Aydınlanmacı bir süreçte İnsan kendi yaşamasının kumaşını kendisi dokur.

Aydınlanma Her Zaman Başarıya ve -belki de daha çok- Yanılmaya Açık Olmaktır

Aklımızı her zaman doğru kullanabilir miyiz? Diyelim ki kullandık, aklımızı

kullanmak için gerekli olan bilgilerin her zaman doğru, geçerli olduğunu kim söyleyebilir? Diyelim ki, aklımızı doğru ve geçerli olan bilgilerle doğru olarak kullanıyoruz, fakat unutmamak gerekir ki biz İnsanız: isteklerimiz vardır, beklentilerimiz, umutlarımız, hayallerimiz vardır ve yargılarımızda olsun, yargılara uygun davranışlarda olsun bunlar da etkilidirler. Daha birey bağlamında böylesine çok etmen iş başında. Birey bir başına olan İnsan değildir. Birey değişik halkalarla genişleyen bir toplum içindedir. Yargılara varırken de, varılan yargıyı gerçekleştirirken de toplum doğrudan dolaylı işe karışır. Dahası her zaman önümüzde yürüyeceğimiz çakıllı, yokuşlu da olsa da aydınlık bir yol bulunmaz. İnsan çok zaman elyordamıyla yolunu bulmak zorunda olan bir varlıktır. İşte burada Denemenin insan için büyük önemi ortaya çıkar. İnsan çok zaman deneyerek ilerler. Denemede yanılmalar, sürçmeler, tökezlemeler, düşmeler, başarısızlıklar, başarılarından çok daha fazladır. Fakat İnsan içni dönemekten başka bir yol da yok. İnsan başarılarından çok başarısızlıklarından öğrenerek yol alıyor. Nice başarının temelinde pek çok İnsanın akıllıca başarısızlıkları bulunmaktadır. Bu nedenle başarısızlıktan korkmanın da bir anlamı yok. Önemli olan akıllıca işe başlamak, denemektir. Aydınlanma denemededir.

İnsanın denemeyi en rahat, en akgusuz, kendisini en çok zorlayarak ve neşeyle sporda gerçekleştirebilir. Spor önemli ölçüde, yeni durumlar uyarınca sportif becerinin zorlanmasına dayanır. Başarısız bile olursa Sportif Beceriye geliştiren de budur, sporda başarıyı sağlayan da. Spor bütünüyle bir denemedir. Bir zevkli oyun olması, İnsanı özgür kılması, yaratıcılığı geliştirmesi, hoşgörüyü, disiplinli çalışmayı, iyi niyeti, güzelliği getirmesi ve İnsanı arıtan, aydınlatan yanı onun bir deneme oluşunda da temellenmektedir.

Aydınlanma "İnsan Bütünlüğü"ne katılmadır

"İnsan bütünlüğü" sözüyle, bir özel bağlamdaki tüm İnsanları düşünüyorum. Bu yaşama düzeyindekiler yalnızca belli öğrenimi görmüş, okuyan, değişik kültürleri tanıyan İnsanlar değil. Aydınlanma için kuşkusuz bu değindiklerim çok önemli bir güç kaynağı, fakat biricik değildirler. Aydınlanmak ender de olsa bazen umulmadık bir anda, umulmadık bir etki ile başlayıp, İnsanın tüm yaşamını sarabilir. Aydınlanmak bazen çok değişik, hatta birbirine karşıt Dünya Görüşleri, Yaşama Anlayışlarıyla başlayabilir. Sonra insan insana yaklaşır: Bir bilim adamı ile bir dindar, bir sporcuyla bir fi-

lozof, bir ateistle bir mistik, bir sanatçıyla bir tüccar, bir köylü ile bir kentli, ayrı dinlere inananlar, ayrı toplumlarda yaşayanlar, ayrı kültürlerde yetişmişler hepsi aynı yaşama bağlamına girerler; orada herkes kendisi olarak yaşar, fakat anlayışın, hoşgörünün, ortak ve genel-geçer değerler uyarınca eylemenin, dayanışmanın, birbirini gereksinmenin, gelişmenin, yapıcılığın, yaratıcılığın dünyasında herkes bir bütündür. İnsana yaraşan, bu özü gereği soylu yaşama Aydınlanmanın yolunda yürüyenlere özgüdür. Yol bitmez, sonsuzdur, hep yürümek gerekir, yani aydın olunmaz, aydınlanılır.

Günümüzde piyasa ekonomisinin dar penceresinden görülen Spor Olayı, günümüz İnsanın en gereksindiği Aydınlanmanın yollarından ve girilmesi en kolay, yürünmesi en eğlendirici olanıdır. Spor, İnsan yaşamının değişik sembollerle dile getirildiği bir eylem alanıdır. Buradaki Aydınlanmanın tüm yaşama doğrudan dolaylı sıçraması kaçınılmazdır. Yeter ki, Spor özü gereği, doğruca yapılsın. Bu yolda en önemli dayanaklardan biri sportif hoşgörünün, dayanışmanın, kardeşliğin, gelişmenin, dürüstlüğün, erdemin, bireyliğin ve toplumsallaşmanın, ortak ve genel-geçer değerler uyarınca yaşamının, yaratıcılığın, iyi ve güzel olanı isteyip, gerçekleştirmeye çalışmanın, mücadeleciliğin, yani aydınlık bir yaşamının bir dünya görüşü ve yaşama anlayışı olarak toparlandığı **Olimpizmdir**.

NOTLAR* ALINTILAR* EKLER

1. **Sportif Aydınlanma**, Hacettepe Üniversitesi Spor bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulunun düzenlediği 3. Spor bilimleri sempozyumunda okunacak ölçüde kısaltılarak yazılmıştır. Yazının aslı hazırlamakta olduğum İnsan, Spor ve Olimpizm adlı kitapta Sporla Aydınlanma adıyla yer alacaktır.
2. **İ. KANT** : Beantwortung auf die Frage "Was ist Aufklärung?" Kant bu yazısında Virgilius'dan aldığı bir sözü kullanır. Giderek Aydınlanmanın Savsözü (sloganı) durumuna gelen bu söz sapere audedir. Yazıda Savsöz olarak belirlediğim, sapere aude'nin Aydınlanma bakımından yorunlanışıdır.
3. Halk arasında, günlük dilde akli böyle kullanmaya yönelten bir soru vardır: "N'oluyor yahu?" veya "N'oluyoruz yahu?" Sorulardan ilke daha çok olaylarda, ikincisi de daha çok İnsanlararası ilişkilerde kullanılır. Her iki soru da önemli bir yanıyla, durup, olup-bitene bir bütün olarak bakmayı, gözden geçirmeyi, değerlendirmeyi önermektedir.
4. **İ. KANT**, buna aynı yazısında "İnsanın ikinci doğası olur" diyor. (Bknz. a.g.y. s:170)
5. **Atila ERDEMLİ**: Aydınlanma Filozofu Olarak Descartes

- Felsefe Arkivi, Sayı:27, Sayfa:101
6. **Atilla ERDEMLİ:** Olimpikçağa Doğru
Olimpik AKADEMİ Dergisi Sayı:1993 1/2, Sayfa:70-77
7. Bu özellikleri bir sıra düzeni içinde anlatmak oldukça zor. Çünkü çok zaman birbirine geçmiş durumdadır ve birini anlatırken diğerleri de doğrudan dolaylı söze giriyorlar. Anlatım bakımından zor gibi gelen bu durum, Aydınlanmanın sağlam, tıknaz yapısını göstermesi bakımından ilginçtir. Burada yine de bir sıra düzeni gözetmeye çalışacağım.
8. Günümüzde Gen Biyolojisinde yapılan çalışmalar Ostrand'ın bu sözündeki gerçeği önemsiz kılacak gibi görmüyor. Sağılma amacıyla bireyin genetik yapısına girildi, etkiler verildi ve bunlardan olumlu sonuçlar alınmaya başlandı. Çalışmalar ilerleyip, geliştikçe genlere belli etkiler ile insanın varlık yapısında da önemli değişiklikler sağlanacaktır. O zaman Ostrnad'ın sözünü "...Annenizi ve Babanızı..." yerine "Gen Mühendisinizi iyi seçin" diye söylemek gerekecektir. Mühendislik alanlarındaki bu sınır tanımaz gelişmeler 21.yy'a girerken insanı ürkütecek ufukları çağırıştırıyor. Kuşkusuz her mühendislik alanında olduğu gibi, bu gelişmeler de ciddi Ahlak Sorunlarını birlikte getiriyor. "Acaba" diyorum, "gelecekte olabileceğini varsaydığım bu gelişmeler karşısında, bütün bu çalışmalar boşuna mı? Bir yüz yıla kalmadan, daha 40-50 yıl sonra Sportif Aydınlanmanın bir önemi olacak mı?"
9. **Baron P.de COUBERTİN:** Modern Olimpizmin Felsefe Dayanakları
10. **Atilla ERDEMLİ:** Fair Play (Sportif Erdem) ve Olimpizm
H.Ü. Spor Bilimleri 2. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı. Sayfa: 180-185
11. "Ben" Alman İdealist Felsefesinde, özellikle J.G.FİCHTE'nin Felsefesinde en önemli, hatta taşıyıcı kavramdır. Yazıda "Ben", "Bireyin Özgün Varlığı" ve "Bireyin Kendisi" olana sözünü ettiğim kavramlarla, FİCHTE, SCHELLİNG çizgisindeki "Ben" kavramı arasında koşutluklar bulunmasına karşın önemli ayrılıklar da var. Ele aldığım "Ben" kavramının oluşmasında A. GEHLEN ve M. SCHELER'in İnsan anlayışlarıyla, İnsan Genetiği üstüne bilgilerimin önemli katkısı bulunduğunu belirtmeliyim. Bu bağlamda anmak istediğim kaynaklar:
- Macit GÖKBERK** : Felsefe Tarihi
Arnold GEHLEN : İnsan
: Anthropologische Forschung
Max SCHELER : İnsanın Kosmostaki Yeri * Die Stellung des Menschen im Kosmos
Bedia AKARSU : Max Scheler de Kişilik Problemi
T. MENGÜŞOĞLU: Kant ve Scheler de İnsan Problemi

12. Bunun için şu kaynaklara bakınız:
Carl DIEM : Weltgeschichte des Sports
G.A.E.BOGENG : Geschichte des Sports aller Völker und Zeiten
Cemal ALPMAN : Eğitimin Bütünlüğü içinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi
13. Antik Olimpiyat Oyunlarının bozulma, çöküş ve yasaklanarak sona ermesinin tüm nedenleriyle otaya koyulması, günümüzdeki Olimpik gelişmeleri değerlendirmek bakımından çok önemlidir.
14. **Sportif Erdem (Fair Play)** hep tekil olarak kullanılıyor. Tek bir Erdemle hiç bir ahlak olmaz; Spor Ahlakı da olmaz. Böyle bir kullanım hem Sportif Erdem'in eksik ve yanlış anlaşılmasını, hem de ciddiye alınmamasını sağlamaktadır. Ayrıca Sportif Erdem (Fair Play)den ne anlaşıldığı da açık ve seçik bilinmiyor. Bazı uygulamalar oldukça yalınkat bilgilenebilir ve bu da Sportif Erdem'in önemsenmemesini getiriyor.
15. **Atilla ERDEMLİ** : Aydınlanma Filozofu Olarak Descartes
Felsefe Arkivi, Sayı: 27, Sayfa: 103
16. **Atilla ERDEMLİ** : A.G.Y. SAYFA 103
17. **Carl DIEM** : Wesen und Lehre des Sports Sayfa: 13
18. **Atilla ERDEMLİ** : a.g.y. Sayfa: 103
19. **Atilla ERDEMLİ** : a.g.y. Sayfa: 102

KAYNAKÇA

- Cemal ALPMAN** : **Eğitimin Bütünlüğü içinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyu Gelişimi**
Milli Eğitim Basımevi*İstanbul 1972
- Bedia AKARSU** : **Max Scheler'de Kişilik Problemi** İ.Ü.E.F. yayınları
(No:976)*İstanbul 1972
- G.A.E BOGENG** : **Geschichte des Sports aller Völker und Zeiten**
Verlag von Seemann*1926
- Carl DIEM** : **Wesen und Lehre des Sports**
Weidmann* Zürich 1969
: **Weltgeschichte des Sports Bd.1**
Cotta Verlag*3.Auflage 1971
- P.de COUBERTIN** : **Modern Olimpizmin Felsefi Dayanakları**
(4 Ağustos 1935 Berlin, Radyo Konuşması)
Çeviren: Medar ATICI
Olimpik AKADEMİ Dergisi 1993/1.

- Atilla ERDEMLİ** : TMOK, Ulusal Olimpik Akademi Yayını*İstanbul 1993
: **Aydınlanma Filozofu Olarak Desacertes**
Felsefe Arkivi *Sayı: 27
İ.Ü.E.F. yayını *İstanbul 1990
: **Fair Play ve Olimpizm**
Spor bilimleri 2. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı
H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu Yayınları
: **Olimpikçağa Doğru**
Olimpik AKADEMİ Dergisi sayı 1993 1/2
TMOK Ulusal Olimpik Akademi yayını*İstanbul 1993
- Arnold GEHLEN** : **İnsan**
Çeviren: Bedia AKARSU
İstanbul Üniversitesi yayınları (No: 1839) *İstanbul 1973
: **Anthropologische Forschung**
Zur Selbstbegegnung und Selbstentdeckung des Menschen
Rowohlt* Hamburg 1961
- Macit GÖKBERK** : **Felsefe Tarihi**
Bilgi yayınevi*İstanbul 1967
- Immanuel KANT** : **Beantwortung auf die Frage "Was ist Aufklaerung?"**
Kant's Schriften Bd. 6 Berlin 1923
- T. MENGÜŞOĞLU** : **Kant ve Scheler'de İnsan Problemi**
Felsefi Anthropologi için Kritik bir Hazırlık
İ.Ü.E.F. Yayınları (No:392)*İstanbul 1969
- Max SCHELER** : **İnsanın Kosmostaki Yeri**
Çeviren: Tomris MENGÜŞOĞLU
Yaprak Yayınları*İstanbul 1993
Die Stellung des Menschen im Kosmos
Otto Reichy Verlag* Darmstadt 1930

YARDIMCI KAYNAKLAR

- Wilhelm WINDELBAND** : **Lehrbuch der Geschichte der Philosophie**
18 Aufhage*J.C.Mohr* Tübingen 1993
- Johannes HOFMEISTER** : **Wörterbuch Der Philosophischen Begriffe**
Verlag von Felix Meiner* Hamburg 1955